

Omul contemporan și mediul său social-politic. Unele particularități ale dezvoltării sociale în România*

Conf. univ. dr. Petru Berar, Lector univ. Rodica Boda

Academia „Ștefan Gheorghiu”

Mediul social-politic îndeplinește un rol deosebit, ca amploare și profunzime, în transformarea de ansamblu a condițiilor ambientale ale omului contemporan. Prin dimensiunile sale, pentru prima oară în istorie realmente mondiale, ca și prin ipostazele sale inedite, factorul social-politic și rolul său în transformarea condiției umane reprezintă caracteristici tipice contemporaneității și rețin atenția, într-un fel sau altul, cercetării din toate domeniile științelor sociale. Desigur, mediul social-politic reprezintă punctul de referință doar al unui element al sistemului de interrelații dintre om și lume, dar, actualmente, el solicită o atenție majoră, implicit din partea umano-ecologilor. Prezența masivă și inedită a acestui factor în viața omului contemporan reprezintă o consecință obiectivă și subiectivă a evoluției sociale. În acest sens, credem că trebuie reținute următoarele realități: 1. Abia în zilele noastre, viața social-politică, în semnificațiile sale moderne, devine o trăsătură mondială, un bun al tuturor popoarelor. Factorul social-politic este recunoscut ca element ambiental cu directă incidență asupra relației „om — lume”. El poate fi considerat ca un „filtru” atât pentru intervenția activă a omului asupra lumii, cât și pentru reacția „feed-back” lume-om; 2. Factorul social-politic, așa cum apare el azi, produce o atitudine radicală în viața publică contemporană, care antrenează, într-un fel sau altul, toate celelalte sfere ale vieții sociale; 3. Studiul mediului social-politic contribuie la înțelegerea mai profundă a raporturilor dintre „om” și „lume”, deoarece, în însăși viața publică și particulară a individului, ca și a masei de indivizi, factorul politic dobândește treptat poziții cu totul inedite față de trecut; 4. Afirmarea factorului politic se dezvoltă în condițiile în care, ca niciodată în trecut, se exaltă teoretic dar și se confirmă practic posibilitatea de acțiune a omului, ca individ și colectivitate, asupra propriului său destin social. Niciodată în istorie nu a existat un asemenea aflux al ideologiilor, ca astăzi, dar nu trebuie negat faptul că se dezvoltă astăzi și ipostaze noi ale activității umane practice de natură politică.

* Acest articol reprezintă textul dezvoltat al comunicării științifice prezentate la primul Congres internațional de ecologie umană. (Viena, 26 — 31 octombrie 1978).

Desigur, raporturile dintre om și lume reprezintă o temă de mare actualitate științifică, a cărei importanță reiese de la sine. Plasarea omului în dublu context ambiental — natural și social — relevă complexitatea problematicii umano-ecologice. Ca parte a ecosistemului natural, omul devine conștient de realitatea că degradarea naturii implică, mai devreme sau mai târziu, propria sa degradare natural-biologică. Ca parte a unui sistem social-politic, alienant sau nu, omul își neagă sau își afirmă propria sa esență socială.

Cît privește, însă, statutul științific al ecologiei umane, aflată în curs de constituire, el ridică în fața cercetătorilor o problemă epistemologică deosebit de complexă și divergentă. De fapt, această complexitate reiese din însuși obiectul acestei științe și chiar indiferent de felul cum concepem acest obiect: ca o aplicare specifică sau o prelungire a ecologiilor cunoscute și în mod deosebit a ecologiei sociale, ori ca un demers sintetic, inerent interdisciplinar.

Propunîndu-și studiul sistemului de interrelații dintre om și lume, mai precis spus modelul (*pattern*) relațiilor de mediu dintre acești termeni, relația ecosistemică se stabilește între două realități, ele înseși sistematice și deschise sub raport determinativ. „Omul”, ca prim concept umano-ecologic, se referă, de fapt, la seria mobilă și variată a entităților înscrise între două extreme: individul și omenirea. La rîndul său, celălalt concept, „lumea”, vizează și el o realitate deschisă și extrem de variabilă, fiind definită ca sumă a tuturor mediilor umane posibile. Să adăugăm apoi o constatare, elementară în fond, dar care ni se pare foarte relevantă. Apariția ecologiei umane nu se datorează unei sau unor descoperiri științifice și nu este nici creația unuia sau unor sisteme filozofice. Ea debutează ca o știință de sinteză, iar rațiunea sa de a fi este un imperativ social: ameliorarea condiției de viață, actuale și viitoare a lui „Homo sapiens”. Cît privește apoi acest caracter de sinteză al discursului umano-ecologic, el trebuie raportat atît la realitatea obiectivă supusă cercetării, cît și la particularitățile cunoașterii științifice care îi este proprie. După cum am văzut, „omul” și „lumea” nu sînt concepute ca două fenomene individuale, ci ca două sisteme obiective în conținutul lor social și constituite în mod istoric. Pe de altă parte, ecologia umană apelează, ca sursă primară de cunoaștere, la rezultatele tuturor științelor ce au ca obiect „omul” și „lumea”.

Ce putem deduce, din această situație, pentru înțelegerea și dezvoltarea demersului integrativ umano-ecologic?

La nivelul individului ca și al colectivităților, marea problemă a eficienței acțiunii umane rezidă în coincidența între ceea ce este omul istoric condiționat și ceea ce crede el despre sine, într-o etapă istorică sau alta, atît la nivelul conștiinței comune cît și a celei științifice și ideologice. Caracteristic vremii noastre este, însă, faptul că, în general vorbind și deci implicit în ce privește organizarea relațiilor de mediu dintre om și lume, conștiința de sine a omului, constituită prin sintetizarea treptată a unei experiențe multimilenare de viață, trebuie să-și integreze tot mai mult valorile științelor sociale pentru a putea face față caracteristicilor contemporane ale vieții sociale și dezvoltării acesteia. Desigur că este relativ ușor de argumentat un asemenea deziderat, dar este extrem de complicat să

indicii în detalii și în mod eficient cum poate fi el aplicat. Afirmăm, de pildă, că ecologia umană trebuie să fie o știință de sinteză. Dar din această caracteristică nu ar trebui dedus neidecum că, în ce privește detectarea realității empirice a obiectului său, ecologia umană ar ocupa un loc secundar față de științele particulare la ale căror rezultate apelează. Dealtfel, o soluționare a problemei obiectului său ar putea fi redată și în conceperea ecologiei umane mai degrabă ca o problematică de cercetare, ca un model, decât ca o știință în sens tradițional. În felul acesta poate fi eludată dificultatea epistemologică implicată de înțelegerea ecologiei umane fie ca știință, fie ca filozofie.

Dealtfel, caracterul de sinteză al acestei discipline nu trebuie să echivaleze cu o cercetare științifică total mediată, cu absența contactului său direct, nemijlocit cu realitatea socială. Fapt pentru care reprezentanții acestei științe trebuie să demonstreze o cunoaștere perfectă a ceea ce este esențial pentru obiectul științei lor și decurge din progresul științelor interrelaționate cu ecologia umană, dar și o permanentă și acută sensibilitate în fața tendințelor de evoluție a realității sociale contemporane din unghiul specific de vedere umano-ecologic.

Pentru a da viață schemei abstracte a obiectului științei lor, umano-ecologiei trebuie să selecteze, în mod concret și să definească tematic ceea ce se manifestă, în rețeaua labirintică a fenomenelor din societate, ca aparținând obiectului acestei științe sau ca intrând în raport cu acest obiect. Or, din acest unghi de vedere, pot exista, desigur, grade și nivele de cuprindere a realității extrem de variate, în funcție de sfera la care reducem conținutul celor doi termeni: „omul” și „lumea”. La rindul său, valoarea concluziilor privind aspectul sau aspectele sistemului de interrelații studiate nu poate fi stabilită doar în funcție de suma aspectelor luate în considerare. Dar aceasta nu infirmă nici existența unei relevanțe teoretice diferite, în funcție de amploarea problemelor abordate. Astfel, de pildă, pentru succesul de ansamblu al cercetărilor de ecologie umană credem că este de importanță esențială orientarea spre „marile probleme” ale omenirii contemporane, fie că acestea se integrează total, prin semnificațiile lor, obiectului acesteia, fie că doar îl intersectează.

Apariția ecologiei umane nu se datorează unei anume descoperiri magistrale în cîmpul științelor naturii sau potențialului teoretic al vreunui sistem filozofic. O asemenea punere a problemei poate fi prelungită fără ca soluțiile să mai poată fi considerate tot atât de limpezi și elementare. Credem, bunăoară, că sub raportul experienței științifice, ceea ce poate avea o mare valoare din punctul de vedere al epistemologiei științelor contemporane este tocmai relația ce există sau va exista între „teoria” și „practica științifică” în procesul de fundamentare al ecologiei umane. În așteptarea semnificațiilor, în mod hotărîtor relevante, ale experienței practice, de ordin umano-ecologic, orice demers pur teoretic, ce tinde să fundamenteze profilul acestei științe, conține în sine riscul unei stări de provizorat. Ceea ce nu înseamnă, desigur, inutilitatea oricărui demers teoretic cu o asemenea tematică. Important este, credem, ca teoreticianul să nu mediteze, în mod speculativ, la întrebarea *ce* și *cum* trebuie să fie „ecologia umană”, ci să ia în considerare premisele teoretice ale acestei discipline, existente sau posibile, pe care el le poate descoperi ca existînd deja, în realitate.

-TREC. Ca să putem elucida relațiile de mediu între om și lume trebuie să clarificăm, în prealabil, ipostazele contemporane ale modului specific de „relaționare” al naturii umane. Există oare elemente specifice contemporane în relațiile actuale de mediu dintre cele două elemente ecosistemice : omul și lumea ? Dar însăși această întrebare este generatoare de alte întrebări. Înțelegerea sistemului relațiilor ambientale implică, așa cum am mai arătat, cunoașterea caracteristicilor celor două sisteme polare : omul și lumea. Dar o cunoaștere dintr-un unghi specific nu poate fi dedusă schematic din științele particulare, raportate, pe de o parte, la om, iar, pe de altă parte, la lume. Poate că o nouă perspectivă umano-ecologică ar dezaproba înțelegerea polară a raportului om-lume și ar plasa omul în lume, cu experiența sa social-istorică (tehnologii, norme, valori, relații sociale etc.), ca un element activ al ei. Dealtfel, tocmai o asemenea orientare pare să determine, explicit sau doar implicit, caracterul *integrativ* foarte pronunțat al profilului, în curs de constituire, a ceea ce se numește ecologie umană. Pe de altă parte, numai prin luarea în seamă — *de fapt* și în *multilateralitatea* consecințelor ce decurg de aici — a „impactului” dintre om și lume, ca bază a ecosistemelor sociale, se pot explica tendințele ce se profilează de pe acum, în cercetările umano-ecologice, și se poate contribui la dezvoltarea *unității* teoretice și metodologice a acestora. După cum se știe, astăzi dobîndește o amploare deosebită caracterul de sinteză a acestor cercetări, ceea ce explică, printre altele, participarea la efectuarea acestora a unor specialiști cu profil științific foarte variat (sociologi, filozofi, biologi, medici, arhitecți, ingineri ș.a.). Totodată, se mai remarcă și o altă caracteristică ce pare să influențeze mult profilul acestei discipline științifice. Greu de găsit alte științe contemporane în care să existe o atît de frecventă îmbinare de teme dintre cele mai concrete cu teme dintre cele mai abstracte, acestea din urmă ținînd efectiv de domeniul filozofiei.

-TREC. Care sînt principalele probleme ontologice și epistemologice, pe care le ridică în prezent înțelegerea, de către umano-ecolog, a omului, ca individ și colectivitate, așa cum reies aceste probleme din dezvoltarea istorică și actuală a cunoașterii științifice și filozofice ? Din acest subiect vast trebuie reținute, credem, cel puțin cîteva aspecte. Este vorba, în primul rînd, de faptul că astăzi trebuie depășită semnificația tradițională a ceea ce se numește „natură socială” a omului. Realitatea empirică ce corespunde astăzi acestei noțiuni este mult mai amplă și mai variată decît în epocile anterioare. Pe de altă parte, și pornind tot de la specificul epocii actuale, credem că trebuie revalorizată și îmbogățită și structura conceptuală a ceea ce se numește „relație socială”, pentru ca acest concept să poată deveni efectiv operațional la nivelul teoriei sociale actuale, ca și al științelor particulare despre om și societate. Sensurile tradiționale, istoric formate, ale conceptelor de „natură socială” și „relație socială” au avut ca realitate de pornire colectivități sociale mărginite, închise. Or, astăzi, formarea unei colectivități internaționale pune în mod nou înțelegerea multor probleme tradiționale. Într-o situație asemănătoare se află, dealtfel, azi și raportul om-natură, care a dobîndit semnificații noi, necunoscute în trecut. Din punct de vedere epistemologic, dobîndesc o mare actualitate pentru umano-ecolog și alte probleme, deși, în general ele depășesc *stricto sensu* obiectul disciplinei sale. Umano-ecologul trebuie să introducă, la

loc de frunte, în principiile sale orientative, *istorismul* în înțelegerea omului și a colectivităților umane, *universalitatea condiției umane actuale* și, totodată, *tendențele integrative din cadrul științelor sociale*, care se manifestă concomitent cu proliferarea și diversificarea acestora și tind spre apariția „*Științei sociale*”. În sfârșit, faptul că ecologul nu trebuie să facă abstracție de evoluția contemporană a omului și colectivităților umane și nici de ipostazele actuale ale studierii acestora ni se pare un adevăr evident de la sine. Cum am putea neglija imaginea omului și a colectivităților sale, sau valorile ce li se conferă acestora, la nivelul științei sau al mentalității comune?

Nu sînt, desigur, mai puțin complexe și cu un caracter mai puțin problematic nici elementele și caracteristicile celuilalt factor polar, ce se constituie ca sumă a tuturor mediilor umane posibile. Modul de înțelegere a structurii acestui termen și mai ales a extinderii și configurării sale, stă, dealtfel, la însăși baza delimitării obiectului ecologiei umane de obiectul altor ecologii posibile și poate, în primul rînd, de cel al ecologiei sociale, cu care este adesea identificată. Posibilitățile unor asemenea interferențe sau identificări rezidă, firește, mai ales în faptul că pentru om și colectivitățile umane mediul ambiant este constituit nu doar din natură, ci și din societate. La rîndul său, deși o creație a omului, mediul social acționează față de om ca ceva obiectiv existent, deci tot ca o condiție naturală specifică a existenței omului, care influențează toate aspectele activității umane îndreptate spre transformarea naturii și, bineînțeles, a propriei sale personalități.

Obiect de vaste discuții l-au constituit și raporturile dintre societate și natură, fără, însă, ca ideile formulate de către ecologi să aducă ceva nou față de filozofiile tradiționale, în afara unor precizări utile. Pentru cercetătorul contemporan este un adevăr comun că trăsăturile fundamentale ale naturii se impun omului prin semnificațiile proprii sale activități; că, pînă la un punct, problematica raporturilor dintre societate și natură se interferează cu problematica raporturilor dintre om (ca ființă bio-socială) și propria sa creație. Se poate aprecia, dealtfel, că ecologia socială a obținut progrese certe în elucidarea ecologică a raportului dintre om și natură, în cadrul și sub influența determinantă a societății, istoric definită. În ce privește, însă, ecologia umană, credem că trebuie lărgit însuși modul de abordare a relațiilor ambientale. Dacă, de pildă, raportul om-natură (societate — natură) reprezintă oarecum punctul central al ecologiei generale, este necesar și explicabil ca acest nivel de dualitate elementară să fie depășit (prin subordonare) în abordarea relațiilor ambientale în cadrul ecologiei umane. Structura sistemului mediilor umane, ca obiect de studiu al acestei discipline, reprezintă o etapă superioară în înțelegerea manifestărilor de natură socială ale omului. Dar, acest considerent implică, la rîndul său, și un principiu metodologic ce ni se pare esențial. Ecologia umană trebuie să fie nu o știință descriptivă, ci una cu un pronunțat caracter dialectic; o disciplină care să studieze relațiile ambientale în evoluția lor; o disciplină care, în cadrul obiectului său și pornind de la studiul concret, să încerce a îmbina abordarea istorică cu studiul tendințelor noi, în curs de afirmare.

O viziune umano-ecologică asupra modului dezvoltării sociale în România implică, de la început, două precizări: 1. ele vizează o realitate macro-socială în devenire, care îmbină elementul ecosistemic concret determinat cu cel ideal, proiectiv; 2. valoarea umano-ecologică a acestor referiri nu este directă, ci mediată de către natura economică și social-politică a realităților vizate. Dar așa cum dialectica ecosistemelor nu poate fi înțeleasă în afara structurilor sociale, constituite istoric sau doar în curs de apariție, tot așa pentru „ecofilozofie” pot prezenta interes și acele propoziții cu conținut istorico-social mai general sau care sînt menite să-l prefigureze, adică reflectă caracterul programatic al unui sistem social.

Sistemul macro-interrelațiilor „om” — „lume”, raportat la specificul realității sociale naționale românești, este determinat, în esență, de stadiul dezvoltării social-istorice a țării noastre. În expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la sărbătorirea a șase decenii de la făurirea statului național unitar român se arată că „socialismul a asigurat lichidarea stării grave de înapoiere moștenite de la regimul burghezo-moșieresc, a deschis calea progresului rapid al forțelor de producție, a asigurat făurirea unei noi baze tehnico-materiale a societății. Dintr-o țară cu un pronunțat caracter agrar, cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură înapoiată, România a devenit o țară industrială agrară și cu o industrie puternică, cu o agricultură modernă în continuă dezvoltare”¹.

Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, dublul statut al oamenilor muncii, de proprietari și beneficiari direcți ai tuturor valorilor materiale și spirituale constituie o pirghie esențială a avîntului economiei românești. Situarea de către conducerea de partid a industrializării în centrul politicii naționale a determinat progresul social global și este cheazășia realizării bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

Natura sistemului social nu garantează, însă, de la sine și în mod automat rezolvarea problemelor ecologice și umano-ecologice. Experiența evoluției sociale din România contemporană relevă cît de complexe și de dificile sînt problemele ecologice pe care le generează edificarea unei economii moderne și ritmul accelerat al creșterii economice. Conștiința că industrializarea și creșterea economică, în general, sînt generatoare de pericole ecologice și umano-ecologice nu determină țara noastră să renunțe la ritmuri înalte de dezvoltare economică. Direcțiile dedezvoltare adoptate se bazează pe o utilizare rațională a resurselor materiale și pe perfecționarea continuă a cadrului social-politic. Dar, desigur, dezvoltarea economico-socială a țării noastre tinde spre o realizare în timp a optimului umano-ecologic. Este cert că instaurarea orînduirii socialiste nu produce instantaneu punerea în valoare a tuturor posibilităților umano-ecologice pe care le oferă acest sistem social. Conceptul de societate socialistă multilateral dezvoltată — la elaborarea căruia și-a adus contribuția hotărîtoare secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu și care orientează direcții de concentrare a eforturilor țării noastre — consacră esența socialistă a realiză-

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, a Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi a șase decenii de la făurirea statului național unitar român — 1 decembrie 1978*, în „Scîntelea” din 2 decembrie 1978.

rilor de pînă acum, dar acest concept reprezintă și prefigurarea științifică a unei realități sociale pe cale de a fi îndeplinită. Tocmai în acest sens, în cuvîntarea de la 3 august 1978, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza: „Avem dreptul să privim cu satisfacție la ceea ce am realizat prin munca noastră, sub conducerea partidului. Trebuie să fim totodată conștienți că în activitatea noastră, mai există și lipsuri, greutăți, că trebuie să intensificăm eforturile pentru realizarea exemplară a Directivelor și sarcinilor ce ni le-am propus în toate domeniile de activitate”².

Tocmai de aceea, progresele obținute în construirea unei societăți moderne, ca și faptul că esența acestei societăți este dorită a fi în spiritul idealurilor socialiste nu constituie motive de îndepărtare de judecarea realistă a societății românești prezente. Aceasta are o mare însemnătate pentru înțelegerea naturii structurilor sociale care determină complexitatea relațiilor om-mediu în cadrul acestei societăți. Or, în această privință și în general vorbind, în aprecierea societății socialiste, sub raportul realizărilor ei ca și al potențialului său, trebuie, deopotrivă, evitate atât atitudinile idilice cît și cele minimalizatoare. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cadrul aceleiași cuvîntări, „nu totul este ideal în țările socialiste. Din păcate unele probleme nu au fost pe deplin soluționate în aceste țări, inclusiv în România. Nu totdeauna au fost aplicate pînă la capăt principiile eticii și echității socialiste, mai este încă mult de făcut pentru transpunerea lor deplină în viață. De asemenea, într-o anumită perioadă s-au comis și unele abuzuri în legătură cu care partidul nostru, ca și alte partide, a luat poziție la timpul potrivit. Dar mai sînt și probleme a căror rezolvare este condiționată de ridicarea la un grad mai înalt a forțelor de producție, de dezvoltarea mai intensă a științei, culturii, învățămîntului, de sporirea resurselor și mijloacelor de care dispune societatea. În ansamblu însă nu se poate nega faptul că țările socialiste au dobîndit cuceriri istorice, cum sînt: lichidarea exploatării și a claselor exploata-toare, desființarea gravelor inegalități economice și sociale ale regimului capitalist, ridicarea nivelului de trai material și spiritual al maselor, realizarea unor succese de seamă în construcția socialismului”³.

Mai ales din punct de vedere umano-ecologic, nu poate fi înțeleasă o societate prezentă fără a ține seama de trecutul său istoric. Analiza calității mediilor ambiante la nivel macro-social, ca și a posibilităților de ameliorare a acestora poate deveni relevantă doar printr-un demers științific interdisciplinar și, în primul rînd, printr-o colaborare cu istoria socială. Astfel, de pildă, natura relațiilor ecosistemice din societatea românească este determinată actualmente de progresul social contemporan, dar fără a omite nici faptul că România este încă o țară în curs de dezvoltare, cu tot ceea ce decurge din acest fapt din unghi umano-ecologic și ecologic în general. Raportul general dintre societate și natură, schimbările pe care le produce dezvoltarea industriei în cadrul acestui raport, problema demografică, protecția mediului natural înconjurător, lupta împotriva poluării, sistematizarea teritoriului și a așezărilor rurale și urbane — toate aceste probleme și multe altele nu pot fi abordate și mai ales apreciate atemporal, fără să le situăm în contextul social-istoric

² Nicolae Ceaușescu, *Expunere la sesiunea activului central de partid și de stat* (3 august 1978), București, Edit. politică, 1978, p. 57—58.

³ *Ibidem*, p. 41—42.

al țării noastre. De o semnificație umano-ecologică aparte este apoi lărgirea și perfecționarea democrației socialiste ca o dominantă a tuturor mediilor sociale ale omului în țara noastră. Participarea directă, activă și efectivă a oamenilor muncii la toate activitățile sociale constituie garanția direcționării și îndeplinirii programului nostru de dezvoltare socială, cu luarea în calcul și a factorului ecologic și umano-ecologic. Se îndeplinește, prin aceasta, implicit, o punere în valoare a nivelului ideologic al conștiinței sociale, a conștiinței politice și cetățenești a maselor ca factor catalizator al evoluției sociale.

Ca știință a relațiilor, ecologia umană rămâne un exemplu de știință profund dialectică, ce nu permite să apreciem un fenomen în sine și izolat de celelalte, după cum, de asemenea, interzice neluarea în seamă a bazei social-istorice a fenomenelor.

Rămâne o problemă teoretică deschisă *dacă, în ce măsură și cum* reprezintă istorismul o caracteristică a ecologiei umane, dar este cert că determinarea contemporană a celor doi termeni — „omul” și „lumea” nu se poate realiza în afara istoriei acestora. Umanismul revoluționar al societății noastre dă „omului” valențe fundamentale cu totul noi. Lichidarea exploatării omului de către om, îndeplinirea egalității economice și sociale, asigurarea dreptului la muncă și la învățătură pentru toți oamenii muncii, posibilitatea participării active la viața publică — toate acestea — sînt sensuri superioare ale realității noastre. A judeca natura și valoarea unui ecosistem la nivel macro-social înseamnă a pune în discuție, într-un fel sau altul, însăși legitimitatea lui socială. Ceea ce nu devine, însă, posibil în afara unei viziuni istorice, fie ea deschis înfățișată sau doar disimulată în contextul altui gen de raționamente. Să amintim, de pildă, dintre comunitățile sociale contemporane unul dintre exemplele cele mai complexe și mai mult discutate: *națiunea*. Mai poate fi oare considerată națiunea ca un ecosistem valid, neperimat din punct de vedere istoric? Hotărit, da! Contrar oricăror aparențe, formele naționale de organizare a societății omenesci, implicit statul național nu și-au pierdut vitalitatea și rolul lor în dezvoltarea valorilor materiale și spirituale ale umanității. Dimpotrivă, în zilele noastre are loc apariția și dezvoltarea unor națiuni noi. Multiplicarea interdependențelor și intensificarea circuitului de valori materiale și culturale în lumea contemporană contribuie, în actuala etapă istorică, nu la dispariția națiunilor, ci la apropierea dintre ele. Tocmai de aceea, egalitatea în drepturi a națiunilor, garantarea independenței și suveranității naționale constituie o condiție fundamentală a progresului social contemporan. Pornind de la acest adevăr, România consideră că este necesar ca, în activitatea internațională, să se pună un accent mai mare pe lupta pentru dezvoltarea economică independentă a fiecărei națiuni, pentru consolidarea independenței naționale a tuturor statelor și democratizarea relațiilor dintre state.

Dezvoltarea rapidă a societății umane, îndeosebi sub influența revoluției științifico-tehnice, dă naștere, în general, la o „proliferație” a relațiilor ecosistemice ale omului, ca individ și colectivitate. Este o realitate specifică contemporană, care, printre alte consecințe, generează o ambivalență în dezvoltarea relațiilor socio-ambientale. Pe de o parte, apare o tendință de autonomie a mediilor umane unele față de altele,

printr-un fel de „atomizare” a socialului, iar, pe de altă parte — ca o realitate mai profundă și predominantă ca semnificație — acționează tendințele integrative la nivelul societății globale. Iar din acest punct de vedere se poate afirma — chiar dacă nu dispăre complet caracterul metaforic al exprimării — că tocmai interrelațiile ambientale îl transformă astăzi pe om în cetățean al Universului, cu toate drepturile, dar mai ales obligațiile social-politice care decurg de aici. Există astăzi, sub raport ecosistemic, o legitate generală, ce acționează la nivelul societății globale și care influențează, printr-un sistem de relații încă prea puțin cunoscute, destinul multora dacă nu chiar al tuturor formelor de colectivitate umană și de ecosisteme umane.

Or, tocmai această dimensiune socială obiectivă și teoretică, ce nu poate fi trecută cu vederea de către ecologia umană, ne determină să credem că reprezentanții acestei discipline trebuie să manifeste o atitudine progresistă în cadrul vieții politice internaționale din zilele noastre. Aceste considerente ne determină să reamintim două dintre obiectivele esențiale și constante ale politicii externe a României: lichidarea subdezvoltării, făurirea noii ordini economice internaționale și înlăturarea dezarmării. Desigur, sintem conștienți că abordarea unor asemenea probleme depășește teoria umano-ecologică specializată, dar, credem că nu poate fi negat nici faptul că ele sint esențiale pentru viitorul omenirii și, la modul imperativ, vor intersecta, mai devreme sau mai târziu, numeroase aspecte legate direct de obiectul ecologiei umane.

Politica României pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale se justifică teoretic atit prin idealul umanist al egalității efective între națiuni, cit și prin convingerea că decalajele economice dintre state și adâncirea lor, perpetuarea stării de subdezvoltare a unor popoare, în sfârșit, împărțirea lumii în țări bogate și țări sărace, toate acestea creează pericole pentru progresul tuturor popoarelor, ca și pentru pacea lumii. România consideră, dealfel, că fenomenele economice complexe cu care se confruntă astăzi statele lumii nu pot fi soluționate în mod parțial, ci în contextul dezvoltării economico-sociale generale, a tuturor țărilor, a întregii umanități. În rezolvarea acestor probleme este necesar să se ia cele mai corespunzătoare măsuri pentru asigurarea accesului neîngrădit al țărilor în curs de dezvoltare la știința și tehnologia modernă, la marile cuceriri ale civilizației contemporane, pentru accelerarea, pe această cale, a progresului economico-social al tuturor țărilor rămase în urmă, pentru diminuarea cit mai rapidă a marilor decalaje existente în nivelul de dezvoltare al statelor.

Dealfel, dimensiunea macrosocială a umano-ecologiei concordă tocmai cu necesitatea de a vedea că așa cum există un determinism ecosistemic la nivelul și în cadrul grupurilor mici (familia, o localitate, un grup de muncă etc.), situații similare ca model putem întilni și la nivelul grupărilor mari, naționale și multinaționale, pină la scara planetei noastre, luată ca întreg unitar de interrelații. Or, dacă ținem seama și de faptul că astăzi prin noțiunea de om ca cetățean al Universului înțelegem nu doar o aspirație umanistă, ci și realitatea incontestabilă că acum, mai mult ca oricind în istorie, destinul indivizilor și a seriilor extrem de variate de microcolectivități este determinat într-o măsură imensă de rezolvarea marilor probleme economice și social-politice ale omenirii, reiese cit se

poate de clar că ecologia umană trebuie să-și aducă contribuția majoră la rezolvarea unor asemenea probleme prin însuși statutul științific al obiectului său.

Rezolvarea problemelor umano-ecologice de pretutindeni este influențată, mai mult sau mai puțin, direct sau mijlocit, de faptul că țările în curs de dezvoltare cuprind peste 70% din populația globului. Or, cum ar putea fi înfăptuită azi o dezvoltare fericită a omenirii fără lichidarea subdezvoltării în lume? În infinite feluri, această situație afectează negativ starea de lucruri, chiar în statele superindustrializate. Să ne gândim, în acest sens, și numai la faptul că fără desființarea subdezvoltării în lume sîntem departe de a lichida pericolul crescînd al dezechilibrului relațional om-natură, la scara planetei și în multiplele lui forme de manifestare. Or, ce putem astăzi constata? Că țările în curs de dezvoltare dețin numai 30% din produsul mondial, 35% din producția agricolă și 7% din cea industrială. Cît privește venitul pe locuitor, el este de 14 la 1 în favoarea statelor industrializate, iar în unele situații acest raport este chiar de 40 la 1. În același sens, se constată că un miliard de oameni au venitul anual sub 200 de dolari, iar anual se deplasează, fără vreun echivalent, peste 100 de miliarde de dolari din țările sărace spre statele dezvoltate.

În consens cu asemenea obiective, de însemnătate hotărîtoare pentru evoluția omenirii actuale, se înscrie și politica țării noastre în sprijinul dezarmării, care s-a făcut din nou cunoscută prin propunerile înaintate de către România Sesiunii speciale a O.N.U. (1978) consacrată problemelor dezarmării. Este deosebit de semnificativ apelul făcut de tovarășul Nicolae Ceaușescu la *Sesiunea solemnă* din 1 decembrie 1978: „Considerăm că țările socialiste trebuie să spună un NU hotărît cursei înarmărilor, să facă totul pentru a se trece la reducerea cheltuielilor militare, care constituie o grea povară pentru toate popoarele, inclusiv pentru popoarele țărilor socialiste. Dacă toate popoarele lumii vor ridica hotărît glasul, avem ferma convingere că vor determina guvernele statelor care acționează în direcția înarmării să țină seama de voința popoarelor și să renunțe la cursa înarmărilor”.

În cadrul acestei politici se pune accentul pe ideea că politica de dezarmare interesează nu doar cîteva puteri, ci toate statele și toate popoarele, datorită, tocmai, interdependențelor social-politice create în lumea contemporană. Or, după cum se știe înarmarea constituie o grea povară pentru lumea de azi. Potrivit datelor O.N.U., ansamblul cheltuielilor militare a atins niveluri fără precedent. De la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial s-au cheltuit în scopuri militare peste 6 000 miliarde de dolari, sumă ce echivalează cu produsul natural-brut al tuturor statelor lumii pe anul 1975. Cît privește anul 1979, potrivit estimărilor, cheltuielile militare pe plan mondial ating plafonul de 400 de miliarde de dolari, din care circa 80%, adică 320 de miliarde, revin țărilor aparținînd celor două principale grupări militare — N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia.

Numai printr-o participare politică generală, a tuturor țărilor, se poate înfăptui dezarmarea — factor ce poate contribui în mod hotărîtor la înfăptuirea unei trepte superioare de progres social pentru întreaga omenire. Este de remarcant, totodată, faptul că măsurile propuse de România Sesiunii speciale a O.N.U. urmăresc să îmbine acțiunile în direcția

dezarmării cu eforturile pentru rezolvarea altor probleme cardinale: utilizarea rațională a resurselor economisite pentru a se asigura dezvoltarea economică mai rapidă a tuturor statelor, inclusiv a celor avansate dar, în mod deosebit, a celor în curs de dezvoltare, cu venitul național cel mai scăzut, lichidarea subdezvoltării și eliminarea decalajelor dintre state. Aceste măsuri politice urmăresc să determine creșterea încrederii între state, să contribuie la o reducere a tensiunii, să creeze o ambianță sporită de securitate, în condiții de deplină egalitate pentru toate statele.

Desigur, cele câteva probleme sociale prezentate mai sus, unele privind țara noastră, iar altele de dimensiuni internaționale, nu epuizează nici pe departe tematica posibilă, cu caracter macrosocial, a cercetărilor de ecologie umană. Ceea ce am intenționat a fost doar de a explica una dintre caracteristicile generale ale socialului devenit obiect al acestei științe, aceea complexitate provenită din faptul că se are în vedere seria inepuizabilă de colectivități umane, situate între unitatea socială cea mai elementară și ansamblul societății omenestii.

În cadrul acestui volum, se pune problema de a se analiza și de a se prezenta în mod sintetic și sistematic unele aspecte ale ecologiei umane, în special cele care privesc relațiile dintre om și mediul său social și natural, precum și rolul și importanța acestor relații în dezvoltarea și evoluția societății umane. În acest scop, s-a organizat volumul în două părți: prima parte, care cuprinde cele două prime capitole, este consacrată ecologiei umane în general, iar a doua parte, care cuprinde cele două ultime capitole, este consacrată ecologiei umane în România. În primul capitol, se prezintă în mod sintetic și sistematic unele aspecte ale ecologiei umane, în special cele care privesc relațiile dintre om și mediul său social și natural, precum și rolul și importanța acestor relații în dezvoltarea și evoluția societății umane. În al doilea capitol, se prezintă în mod sintetic și sistematic unele aspecte ale ecologiei umane în România, în special cele care privesc relațiile dintre om și mediul său social și natural, precum și rolul și importanța acestor relații în dezvoltarea și evoluția societății umane în România.